

2018-03-19

Kulturdepartementet

Remissyttrande över SOU 2017:92 – Transpersoner i Sverige. Förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor

Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL) har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet *Transpersoner i Sverige. Förslag till stärkt ställning och bättre levnadsvillkor* (SOU 2017:92). RFSL lämnar härmed följande synpunkter.

Inledning

Att staten utreder levnadsvillkor och förbättringsmöjligheter för grupper som upplever diskriminering och utsatthet är mycket viktigt. Vilka metoder som används och i vilken utsträckning den berörda gruppen själva får komma till tals påverkar såväl kvalitet som innehåll i förslagen. RFSL vill uppmärksamma utredningen *Transpersoner i Sverige. Förslag till stärkt ställning och bättre levnadsvillkor* för sitt framstående arbete med att involvera berörda parter i utredningsarbetet. I utredningen framhålls att transpersoner ofta saknar tilltro till det offentliga och att utredningen önskat bidra i processen att bygga upp detta förtroende, samt att man gjort det genom att ge möjlighet för enskilda transpersoner att bidra med sina berättelser och även genom communityforum där utredningen kunnat diskutera levnadsvillkor och förslag med berörda transpersoner. Utredningen har utöver det haft en goda kontakter med berörda delar av civilsamhället. Utredningens nära kontakt med berörda individer och med civilsamhället, i såväl kartläggande som i framtagandet av förslag, har resulterat i kvalitativa och väl förankrade förslag. RFSL vill uppmantra kommande utredningar att arbeta på ett liknande sätt. Vi bedömer att utredningen upparbetat ett stort förtroende hos många transpersoner runt om i landet och hoppas därför att regeringen nu förvaltar detta förtroende genom att göra verklighet av utredningens förslag.

Förslag från utredningen av särskild vikt

Utredningen innehåller många väl avvägda och behövda förslag. RFSL vill särskilt lyfta fram några av dem.

Tredje juridiskt kön

RFSL välkomnar en utredning av ett tredje juridiskt kön. Många icke-binära transpersoner uttrycker behovet av att kunna bli korrekt registrerade. Det har vid ett antal tillfällen, till

exempel i Yogyakartaprinciperna och i Kommissionären för det mänskliga rättigheternas issue paper om mänskliga rättigheter och könsidentitet, slagits fast att det är varje transpersons rätt att bli korrekt registrerad, och att länder är skyldiga att tillgodose den rättigheten. Detta skulle också hjälpa Sverige att uppnå delmål 16.9 i Agenda 2030, det vill säga att senast 2030 tillhandahålla juridisk identitet för alla. Idag finns det också en majoritet i riksdagen som vill se en utredning av införande av ett tredje juridiskt kön. RFSL vill därför att regeringen skyndsamt tillsätter en utredning.

Könsneutral föräldraskap

Utredningen lyfter de många juridiska implikationer som transpersoner upplever i samband med föräldraskap. RFSL vill att transpersoner ska ges likvärdiga möjligheter till ett lika gott föräldraskap som cispersoner. Idag finns det många regleringar, främst i föräldraskapen, som försvårar för barn i stjärnfamiljer och hbtq-familjer att ha rättslig tillgång till sina föräldrar. Det är inte i enlighet med barnets bästa. RFSL ser därför ett stort behov av en könsneutral föräldraskap.

RFSL ser också med stor oro på de förändringar gällande faderskapspresumtion i en nyligen av regeringen framlagd lagrådsremiss om modernare regler för assisterad befruktning och föräldraskap. Förslaget om en särreglering för fastställande av föräldraskap i fall där en person i ett föräldraskap ändrat juridisk könstillhörighet skulle innebära en strukturell diskriminering av transpersoner. RFSL förutsätter att regeringen väljer att inte lägga fram ett lagförslag som innebär strukturell diskriminering. Finland har nyligen antagit en könsneutral föräldraskapspresumtion. Vi vill se att Sverige går i Finlands fotspår, inte minst utifrån behov av att nordiska länder inför liknande lagregleringar.

Asylsökande hbtq-personer

De förslag som utredningen lämnar inom området migration är bra men RFSL ser samtidigt att det för att säkra transpersoners rätt till en rättssäker asylprövning krävs mycket mer ingripande förändringar, inte minst ett slopande av de tillfälliga reglerna kring asylprövning i utlänningslagen. Som huvudregel ska skyddsbehövande beviljas permanenta uppehållstillstånd. RFSL anser att utlänningslagens bestämmelser om hbtq-personers möjlighet att få asyl måste förtydligas för att öka rättssäkerheten och garantera skydd för de hbtq-personer som behöver det. Hbtq-personer ska aldrig behöva avvisas till länder där förföljelse av hbtq-personer förekommer.

Kunskapshöjning i sambället

Utredningen presenterar flertalet förslag om att höja kunskapen om transpersoners livsvillkor och ett gott bemötande. För att förbättra transpersoners livsvillkor krävs en bred kunskapshöjning. Utredningen föreslår en tudelad strategi där redan befintlig personal utbildas samt tillägg i universitetsutbildningar för ett antal yrkeskategorier. Utredningen vill göra tillägg i examensförordningen för flertalet människovårdande yrken så att de inkluderar kunskap om transpersoners livsvillkor. Samtidigt föreslår utredningen också ett antal förslag för att vidareutbilda/fortbilda redan befintlig personal.

Överenskommelse med SKL om transvården

Behovet av en tydligare reglering av transvården har länge varit tydligt och de som har fått betala priset för underfinansiering, långa väntetider och ojämnt bemötande har alltid varit

transpersoner själva. RFSL välkomnar ett införandet av en överenskommelse med SKL med syfte att skapa likvärdig vård, förkortade kötider samt sprida Socialstyrelsens kunskapsstöd för den könsbekräftande vården.

Transpersoners levnadsvillkor – överväganden och förslag

Nedan följer RFSL:s åsikter kring samtliga av utredningens förslag.

14.1.1 Samordning av arbetet för hbtqi-personers rättigheter

RFSL tillstyrker att Sverige omgående behöver en hbtqi-handlingsplan.

RFSL tillstyrker att Jämställdhetsmyndigheten blir samordnande myndighet för arbetet.

RFSL anser även att, utöver de myndigheter utredningen föreslår, följande ytterligare myndigheter bör utses till hbtqi-strategiska myndigheter: Skatteverket, Skolinspektionen och Justitieombudsmannen.

RFSL anser att ett forskningscentrum vid något av Sveriges universitet med fokus på hbtqi-forskning bör inrättas för att öka kunskapen om hbtqi-personers hälsa och levnadsvillkor i Sverige.

14.1.2 Utredning om att införa ett tredje juridiskt kön

RFSL välkomnar en utredning av ett tredje juridiskt kön. Många icke-binära transpersoner uttrycker behovet av att kunna bli korrekt registrerade. Det har vid ett antal tillfällen, till exempel i Yogyakartapinciperna och i Kommissionären för det mänskliga rättigheternas issue paper om mänskliga rättigheter och könsidentitet, slagits fast att det är varje transpersons rätt att bli korrekt registrerad, och att länder är skyldiga att tillgodose den rättigheten. Detta skulle också hjälpa Sverige att uppnå delmål 16.9 i Agenda 2030, det vill säga att senast 2030 tillhandahålla juridisk identitet för alla. RFSL önskar att regeringen skyndsamt tillsätter en utredning i frågan.

RFSL anser att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att utreda hur ett tredje juridisk kön samt könsneutrala personnummer ska införas i Sverige.

14.1.3 Kunskap om hbtqi-personers levnadsvillkor i relevanta utbildningar

RFSL tillstyrker förslaget om att examensbeskrivningarna i högskoleförordningen i relevanta utbildningar bör ändras för att inkludera kunskaper om hbtqi-personers levnadsvillkor. Dock anser vi att även frågor kring normkritik, makt och bemötande ska ingå som en del av utbildningarna, inte enbart kunskap om livssituationen för hbtqi-personer.

Förslag på utbildningar som i examensbeskrivningarna borde inkludera sådan kunskap är: fysioterapeut, jurist, läkare, psykolog, sjuksköterska, barnmorska, socionom, tandläkare, logoped, folkhälsovetare, lärare, speciallärare, specialpedagog, förskollärare, samhällsplanerare, arkitekt, apotekare/farmaceut/receptarie, dietist, beteendevetare, personalvetare och polis.

14.1.4 Ökade möjligheter till personlig upprättelse för diskriminerade

RFSL tillstyrker utredningens förslag kring stöd till antidiskrimineringsbyråer.

RFSL anser att Diskrimineringsombudsmannen behöver sätta in åtgärder för att öka förtroendet bland transpersoner, bland annat genom att kommunicera ut det arbete myndigheten utför på ett mer effektivt sätt till målgruppen. DO bör utvärdera sitt arbete för transpersoners rättigheter och förbättra detsamma.

RFSL anser också att det bör utredas hur sanktionsmöjligheterna kan förstärkas så att förutsättningarna att få upprättelse i domstol efter diskriminering förbättras.

14.1.5 Utred vilka hinder transpersoner upplever vid resande

RFSL tillstyrker detta förslag och vill uppmana en utredning att även inkludera de privata aktörer som förser flygplatser och tågbolag med säkerhetspersonal, tågvärdar etc.

14.1.6 X som könsmarkör i svenska pass

RFSL tillstyrker detta förslag och vill uppmana Polismyndigheten att även se över möjligheten att införa X som könsmarkör på det nationella ID-kortet.

14.1.7 Tillgängliga toaletter och omklädningsrum

RFSL tillstyrker förslaget om statsbidrag för transinkluderande miljöer.

RFSL anser att Arvsfondens uppdrag att ge lokalstöd och att stödja ideella föreningars möjligheter att tillgängliggöra lokaler borde utökas till att även inkludera möjligheter att ge stöd till föreningar som vill tillgängliggöra sina lokaler för transpersoner.

14.1.8 Ökad kunskap om transpersoners brottsutsatthet

RFSL tillstyrker förslaget om att Polismyndigheten bör kompetenshöjas gällande hbtqi-frågor och bemötande. Dock är det för snävt att utbildningen enbart ska handla om de brott som hbtqi-personer utsätts för. Kompetenshöjningen bör även inkludera frågor som rör normer, makt och bemötande.

RFSL anser att det inom Polismyndigheten bör finnas en kontaktperson som ansvarar för hbtqi-frågor i varje län. Denna person bör ha till uppgift att fungera som länk mellan medborgarna och polisens hatbrottsgrupper, samt att hålla sig uppdaterad om vad som händer lokalt gällande hbtqi-frågor.

14.1.9 Stöd till civila samhällets arbete med brottsofferstöd

RFSL tillstyrker detta förslag, men anser i likhet med vårt svar under 14.3.1 att detta borde kunna göras inom ramen för en IOP mellan exempelvis staten och RFSL.

14.1.10 Stärkt och förbättrat arbete för sexuell hälsa och rättigheter

RFSL anser att Folkhälsomyndigheten ska se över hur transpersoner kan inkluderas i statistiken kring hiv och andra anmälningspliktiga sexuellt överförbara infektioner.

RFSL tillstyrker att regeringen bör ta fram en SRHR-strategi med kopplade resurser, med syfte att stärka sexuell hälsa i hela befolkningen. SRHR-strategin bör ha ett tydligt uttalat hbtqi-perspektiv.

14.1.11 Pågående och kommande lagstiftningsarbete och arbete med uppföljning av Sveriges åtaganden om mänskliga rättigheter

RFSL tillstyrker att kommande och pågående lagstiftningsarbete bör följas upp för att säkerställa önskad effekt vad gäller transpersoners och personer med intersexvariations situation, samt att ett hbtqi-perspektiv alltid ska ingå när Sveriges konventionsåtaganden analyseras och följs upp. Sverige borde exempelvis analysera hur tidiga ingrepp på intersexbarn korrelerar med FN:s konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Det är problematiskt att regeringen böjde sig för lagrådets kritik kring ny hetslagstiftning, då transpersoner i och med skrivningar kring könsöverskridande identitet och uttryck blir utpekade som en avvikande grupp i grundlagen. Även intersexpersoner bör inkluderas i lagstiftningen kring hatbrott och hets mot folkgrupp, samt i diskrimineringslagstiftningen.

RFSL håller med utredningen om att både trans- och intersexpersoner också bör inkluderas i grundlagsskyddet mot missgynnande.

14.2.1 Barn och unga transpersoners levnadsvillkor

RFSL anser att läroplanen för förskolan bör inkludera skrivningar kring sexuell läggning, könsidentitet, könsuttryck och könsskäraktaristika. Samtliga av de skrivningar som finns i nuvarande läroplan föreslås raderas i det förslag som remitterats av Skolverket, något som RFSL och RFSL Ungdom är starkt kritiska till i sitt remissvar på förslaget på ny läroplan för förskolan.

RFSL tillstyrker förslaget om att ge Skolinspektionen i uppdrag att utreda transpersoners situation som elever i grundskola och gymnasium, men anser att uppdraget borde utökas till att även undersöka situationen för barn som bryter normer kring kön i förskola och förskoleklass. Det är även viktigt att det finns system för barn att anmäla kränkningar och diskriminering som sker i skolan utan vårdnadshavares medverkan. Detta kommer att kräva lagändringar.

RFSL anser att Skolinspektionens statistik över anmälningar av kränkande behandlingar bör utvecklas så att den specificerar om kränkningen varit av homofob, bifob eller transfob karaktär.

14.2.2 Äldre transpersoners levnadsvillkor

RFSL tillstyrker utredningens förslag med medskicket att även äldre intersexpersoner bör inkluderas i Folkhälsomyndighetens och Socialstyrelsens uppdrag.

14.2.3 Föräldraskap och familjebildning

RFSL tillstyrker att det behövs stödmaterial till familjer där antingen föräldrarna eller barnen är transpersoner. Det behövs även en beredskap hos kommunernas socialtjänst att stödja föräldrar som krisar efter att en ungdom kommit ut som transperson. Uppdraget bör även inkludera behovet av ett stödmaterial för transpersoner som vill bli föräldrar samt att kartlägga vilka andra insatser som kan behövas. Uppdraget kring stödmaterial ska göras i samråd med andra myndigheter, såsom MFoF, MUCF och BO, men också i samråd med organisationer såsom RFSL och RFSL Ungdom och andra organisationer som organiserar

transpersoner. När det gäller kartläggande av andra insatser som kan behövas vill RFSL betona vikten av samtalsgrupper och liknande forum för erfarenhetsutbyte.

14.2.4 Asylsökande transpersoners situation

Situationen för asylsökande hbtqi-personer är akut och under all kritik.

RFSL tillstyrker förslagen i utredningen, men anser att utlänningslagen, Migrationsverkets hantering av hbtq-ärenden och möjligheten till integration för personer som söker asyl akut behöver förändras på en lång rad punkter för att förbättra situationen för asylsökande transpersoner.

RFSL anser att de tillfälliga, skärpta, reglerna för asylprövning i utlänningslagen, vilka hotar möjligheterna till familjeåterförening och avskaffar kategorin ”övriga skyddsbehövande”, ska avskaffas.

RFSL anser att svensk asyl- och migrationspolitik ska utformas så att etablering och integration i samhället inte försvåras. Som huvudregel ska skyddsbehövande beviljas permanenta uppehållstillstånd.

RFSL anser att hbtq-aktivister och andra människorätsaktivister som bjuds in till Sverige inte ska nekas visum även om ansvariga myndigheter bedömer att personen kan komma att söka asyl under sin vistelse i Sverige.

RFSL anser att utlänningslagens bestämmelser om hbtq-personers möjlighet att få asyl måste förtydligas för att öka rättssäkerheten och garantera skydd för de hbtq-personer som behöver det. Hbtq-personer ska inte avvisas till länder där förföljelse av hbtq-personer förekommer. Det är oacceptabelt att kräva att personer söker skydd hos myndigheter som stått för förföljelsen.

RFSL anser att det ska finnas en reell möjlighet att få uppehållstillstånd på grund av ömmande omständigheter i utlänningslagen, både för barn och vuxna. Vid bedömning gällande vård och hälsa ska bedömningen av vård i hemlandet avse vilken vård personen i praktiken får tillgång till. Omständigheter i ursprungslandet som till exempel diskriminering och social utstötning ska kunna vägas in bland ömmande omständigheter.

RFSL anser att hbtq-personer i asylprocess och hbtq-personer i papperslöshet ska ha rätt till en trygg bostad. Det behöver finnas särskilda flyktingboenden för de hbtq-personer som önskar detta. Om placering sker på könsuppdelade boenden eller förvar ska placeringen, oavsett juridiskt kön, utgå från personens könsidentitet.

RFSL anser att personer med tillfälliga eller nyutfärdade permanenta uppehållstillstånd ska ha rätt att kommunplaceras där det finns en RFSL-avdelning eller en hbtq-community.

RFSL anser att Migrationsverket, eller annan myndighet, ska utfärda ID-handlingar till personer i asylprocess. Om den asylsökandes identitet ännu inte kunnat fastställas ska handlingarna utfärdas utifrån den identitet som den sökande själv uppger. Asylsökandes könsidentitet ska alltid registreras baserat på självdefinition. En person måste kunna välja att

använda ett namn som avspeglar hens könsidentitet på svenska ID-handlingar, oavsett juridiskt namn i hemlandet.

RFSL anser att alla personer i asylprocess ska ges ett samordningsnummer och rätt att arbeta i Sverige. RFSL anser att utbildning i svenska och samhällskunskap ska erbjudas så snart en person ansöker om asyl.

14.3.1 Kunskapsbärande insatser och ett mer riktat arbete

Krafttag behövs för att förbättra transpersoners psykiska hälsa. RFSL har förståelse för att utredningen främst kan föreslå förändringar och insatser från regeringen, men vi vill ändå nämna att Sveriges alla kommuner och regioner/landsting måste ta detta problem på allvar och förbättra både det preventiva arbetet och vården för transpersoner med psykisk ohälsa.

RFSL anser att det behövs krafttag inom psykiatrin såväl för barn och unga som för vuxna, tillgång till mötesplatser och samtalsgrupper både för transpersoner och anhöriga, stöd till nyanlända transpersoner, förebyggande arbete genom skolhälsovård och ungdomsmottagningar med mera.

RFSL håller med utredningen gällande nödvändigheten av att folkhälsopolitiken och arbetet med Agenda 2030 riktas brett till hela befolkningen, men också att grupper som behöver specifika insatser, exempelvis transpersoner, inte glöms bort i handlingsplaner och strategier. Det är tyvärr vanligt att hbtqi-personers behov glöms bort i breda strategier.

RFSL anser att regeringen borde ta för vana att samråda med RFSL och RFSL Ungdom inför utarbetandet av breda hälsostراتيجier och planer, för att redan i början av arbetet få med ett hbtqi-perspektiv i arbetet. Frågor som rör sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck samt könskaraktäristika ska även ingå som självklara aspekter när uppföljning av planer och strategier görs.

De bidrag som i nuläget finns att söka för ideella organisationer för att stärka transpersoners psykiska hälsa är underdimensionerade. Bidragsnivåerna är väldigt låga och anslagen måste sökas varje år, vilket försvårar ett långsiktigt arbete. Under de senaste åren har ett antal olika välfungerande preventiva metoder och projekt utarbetats, framför allt inom RFSL:s avdelningar, som inte har kunnat leva vidare på grund av kortsiktiga och bristfälliga projektfinansieringar.

RFSL anser att ett IOP (idéburet offentligt partnerskap) skulle kunna ingås mellan RFSL, RFSL Ungdom och regeringen/Folkhälsomyndigheten för att arbeta med stöd till transpersoner. Det vore också rimligt för exempelvis en aktör som RFSL och/eller RFSL Ungdom att ha anställda psykologer som jobbar uteslutande med stöd, terapi och gruppverksamhet för transpersoner. RFSL borde också kunna ha vägledare anställda som hjälper transpersoner som bytt juridiskt kön med allt det administrativa som uppstår i samband med fastställelse. RFSL och RFSL Ungdom kan nå ut på ett sätt som det allmänna inte kan göra och har ett högt förtroende hos målgruppen, vilket gör att förbundet har en unik position att kunna göra reell skillnad, om vi skulle ha resurserna att göra det. Det är i nuläget orimligt låga bidragsnivåer inom suicidpreventionen och stödet för psykisk hälsa för transpersoner för att kunna bedriva verksamhet riktad till målgruppen på ett effektivt sätt.

RFSL tillstyrker därmed utredningens förslag om stöd till civila samhället, med skillnaden att arbetet borde kunna göras inom ramen för en IOP istället för ett statsanslag. Vi vill också uppmärksamma att utredningen inte nämnt vilken roll Nationellt centrum för suicidprevention skulle kunna ha när det gäller att ta fram kunskap kring transpersoners utsatthet för självmordstankar och självmordsförsök.

RFSL anser att NASP borde få ett specifikt uppdrag av regeringen att beforska vilka åtgärder som skulle kunna fungera för att förebygga självmord bland transpersoner och tillsammans med offentliga aktörer eller civilsamhället testa och utvärdera dessa metoder.

RFSL tillstyrker utredningens förslag att kartlägga förekomsten av ätstörningar och identifiera åtgärder och utvecklingsbehov på området.

RFSL tillstyrker utredningens förslag kring ANDT-arbetet och ANDT-strategin.

RFSL tillstyrker utredningens förslag att i framtida överenskommelser kring psykisk hälsa måste vara ett krav att regionerna/landstingen ska redogöra för hur de ämnar arbeta förebyggande och vårdande för hbtq-personer i stort och transpersoner i synnerhet, både i arbetet med barn och unga samt med vuxna.

14.4.1 Ökad kunskap om en tryggare vård

Kunskapen om transpersoners levnadsvillkor och hälsa behöver förstärkas inom hela vårdapparaten, för att säkerställa tillgången till kompetent och jämlik vård samt ett gott bemötande. RFSL håller med om att de personalgrupper som räknas upp i utredningen är prioriterade när det gäller utbildning kring de specifika behov som transpersoner har i mötet med vården, med tillägget att detta självfallet också gäller ungdomsmottagningspersonal, elevhälsan och sex- och samlevnadsmottagningar och liknande, i tillägg till de som redan listas i utredningen. Även den övriga vården, framför allt delar av vården som alla människor behöver uppsöka med jämna mellanrum, såsom vårdcentraler, tandläkare etc, behöver ha ökade kunskaper för att kunna bemöta transpersoner på ett bra sätt. Vi är medvetna om att denna utredning inte kan ge uppdrag till regioner och landsting, men vi anser ändå att uppmaningar till regioner och landsting att själva ta ansvar för dessa frågor är viktiga att inkludera.

RFSL tillstyrker att Socialstyrelsen ges ett uppdrag att kartlägga vilken vidareutbildning som behövs för dessa personalgrupper.

RFSL anser att regioner och landsting bör avsätta tillräckliga medel för kompetenshöjning av relevant vårdpersonal gällande vård, hälsa och livsvillkor för trans- och intersexpersoner.

RFSL tillstyrker det som utredningen föreslår gällande journalsystem, med tillägget som också görs i texten om att nya journalsystem som tas fram och upphandlas bör vara möjliga att använda för alla personnummer.

RFSL tillstyrker att "Vägledning för elevhälsan" uppdateras. Myndigheterna får gärna vända sig till RFSL Ungdom för att köpa in expertkompetens kring denna uppdatering.

14.5.1 Tryggare mötesplatser och stärkt egenorganisering

RFSL håller med utredningen kring att trygga mötesplatser och egenorganisering är extremt viktigt för att förbättra transpersoners psykiska hälsa och ser positivt på de förslag som utredningen lägger fram på området.

RFSL tillstyrker att det bör finnas specifika anslag för mötesplatser och organisering för transpersoner och intersexpersoner. Vissa delar av detta arbete, framförallt mötesplatser och organisering för transpersoner, bör kunna göras inom ramen för en IOP istället för via statsbidrag.

RFSL tillstyrker att statsanslaget till hbtq-organisationer höjs, vilket är något RFSL påtalat länge som en nödvändigt för en stabil organisering.

RFSL tillstyrker att MUCF ges i uppdrag att kartlägga hur transpersoner upplever delaktighet i civilsamhället.

RFSL tillstyrker att MUCF får i uppdrag att uppdatera utbildningsmaterial och stärka transperspektivet i sitt arbete med att stödja den öppna fritidsverksamheten.

14.5.2 Idrott och motion

RFSL håller med utredningen om att det behövs insatser för att underlätta för transpersoner att delta i olika typer av idrottssammanhang samt att motionsidrotta.

RFSL tillstyrker att ge Folkhälsomyndigheten ett uppdrag kring att identifiera transpersoners stillasittande samt föreslå åtgärder för att få transpersoner i rörelse.

RFSL anser att Riksidrottsförbundet snarast behöver ta fram policys som möjliggör transpersoners idrottande. Samt att tillsammans med SISU idrottsutbildarna och RFSL genomföra kunskapshöjande insatser för att säkerställa transpersoners inkludering i all idrott som finansieras genom statliga bidrag. Transpersoner ska ha samma möjligheter som cispersoner att delta i idrott.

RFSL tillstyrker att anslagen till barnidrottsrörelsen bör säkerställa ett barnrättsperspektiv hos föreningarna.

RFSL tillstyrker att ge CIF i uppdrag att utveckla indikatorer som säkerställer uppföljning av det statliga stödet ur ett barnrättsperspektiv, och vi vill också att CIF utvecklar indikatorer för att säkerställa uppföljning av transpersoners möjlighet att som idrottsutövare på alla nivåer och i alla åldrar ta del av det statliga stödet till idrotten.

RFSL anser att Allmänna Arvsfondens uppdrag att ge lokalstöd och att stödja ideella föreningars möjligheter att tillgängliggöra lokaler borde utökas till att även inkludera möjligheter att ge stöd till föreningar som vill tillgängliggöra sina idrottslokaler för transpersoner.

RFSL anser att det riktade stödet för transpersoners organisering och mötesplatser även ska kunna användas av transpersoner som vill idrotta.

14.6.1 Kunskapspridande insatser

RFSL tillstyrker att ett kunskapsunderlag för arbetsmiljöfrågor tas fram.

RFSL tillstyrker utredningens förslag att inkludera tillgänglighet för transpersoner i arbetsmiljöföreskriften Arbetsplatsens utformning.

RFSL tillstyrker att DO ska sprida goda exempel kring aktiva åtgärder mot diskriminering av transpersoner.

14.7.1 Tillgänglig information

Det vore bra om lättillgänglig information kring de administrativa konsekvenserna av ändrad juridisk könstillhörighet fanns. I skrivande stund pågår ett arbete med ett förslag på ny könstillhörighetslag, där minderåriga förhoppningsvis får möjlighet till fastställelse i nytt juridiskt kön. Om detta går igenom är det viktigt att sådan information vänder sig till såväl vuxna och ungdomar som vårdnadshavare.

RFSL tillstyrker utredningens förslag kring information om de administrativa konsekvenserna av ändrad juridisk könstillhörighet med ovanstående tillägg.

14.7.2 Hänvisningspersonnummer blir obligatorisk uppgift

Det är viktigt att myndigheter får kännedom om att en person har bytt juridiskt kön. Detta för att underlätta för myndighetens arbete och personen själv. Exakt hur detta ska lösas är RFSL inte experter på, utan Skatteverket behöver utreda hur detta ska ske på bästa sätt.

RFSL anser att Skatteverket ska ges i uppdrag att utreda hur man bäst säkerställer att myndigheter och andra aktörer får kännedom om nytt personnummer vid fastställelse av nytt juridiskt kön.

14.7.3 Uppföljning av kartläggning

RFSL tillstyrker att Socialstyrelsen borde följa upp kartläggningen kring administrativa problem för personer som ändrat juridiskt kön.

14.7.4 Ökad patientsäkerhet

RFSL tillstyrker att riktlinjer tas fram kring frågan om hantering av byte av personnummer i journaler.

RFSL tillstyrker att det bör tas fram riktlinjer för hur screeningprogram eller annan journalföring/vård som är bunden till könstillhörighet ska hanteras vid personnummerbyte.

14.7.5 Ny utredning

Det skulle underlätta människors liv betydligt om den som ändrat sitt personnummer inte blir behandlad som en helt ny person. Detta skulle spara många timmars arbete för de

personer som ändrat juridiskt kön. Det är av yttersta vikt att det utreds snarast hur Sverige på ett bra sätt kan säkerställa detta.

RFSL tillstyrker förslaget om att regeringen bör tillsätta en utredning med uppgift att säkerställa att en person som byter personnummer inte blir behandlad som en ny person.

14.8.1 Nationella riktlinjer tas fram

RFSL tillstyrker att det bör tas fram riktlinjer för hur nya betygskort kan tas fram inom samtliga utbildningsväsen.

14.8.2 Ny utredning

RFSL tillstyrker att en ny utredning tillsätts. Det ska vara lätt och självklart att kunna få ut dokument som styrker tidigare utbildning, arbete eller andra kompetenser i sitt nya personnummer och/eller namn.

14.9.1 Bättre inkludering av transpersoner i enkäter och undersökningar

RFSL tillstyrker förslaget med förändringen att SCB bör ta fram ett stödmaterial för hur offentliga aktörer ska inkludera binära och ickebinära transpersoner i enkäter och undersökningar. Vi ser gärna att medel avsätts så att SCB kan samarbeta med RFSL för att ta fram ett sådant material.

16.1.1 En överenskommelse med Sveriges Kommuner och Landsting

RFSL tillstyrker utredningens förslag kring överenskommelse med SKL. De långa väntetiderna för olika typer av könsbekräftande vård, från utredning till kirurgi, har negativ inverkan på transpersoners hälsa. Det är angeläget att denna situation löses fortast möjligt.

RFSL tillstyrker särskilt att de föreslagna medlen till teamen, utöver själva utredningen, även omfattar andra delar av den könsbekräftande vården i form av exempelvis endokrinolog och plastikkirurg. RFSL ser också positivt på att medlen kopplas till hur teamet presterat och använt resurserna på ett effektivt men samtidigt patientsäkert sätt.

En återkommande problematik med nuvarande situation är bristen på likvärdig vård. **RFSL anser** att det är grundläggande att alla team och specialistläkare som erhåller medel inom ramen för denna överenskommelse ska följa Socialstyrelsens kunskapsstöd *God vård vid könsdysfori*. Alla team bör alltså ta emot egenremiss från transpersoner själva, ge vård till ickebinära transpersoner, även minderåriga, samt uppfylla grundläggande krav på tillgänglighet (se 16.2.1).

Personer som arbetar med könsbekräftande vård behöver mycket god kunskap om transpersoners livsvillkor och behov. Därför bör det säkerställas att personer som anställs inom transvården utbildas för att kunna utföra sitt arbete på ett tillfredsställande sätt. Överenskommelsen bör säkerställa att transpersoner som behöver samtalsstöd under sin utredning ska kunna få det av en psykolog inom sitt landsting/sin region. Psykologen behöver inte vara knuten till ett könsutredningsteam men ha mycket god kunskap om binära och ickebinära transpersoners situation och behov. Denna möjlighet till samtalsstöd måste också gälla transpersoners närstående.

16.2.1 Tillgängligare information och vård

RFSL tillstyrker utredningens bedömning om att information och vård behövs göras mer tillgänglig. RFSL bedömer att detta är högaktuellt och bör vara en del av överenskommelsen med SKL. Detta gäller såväl tillgänglighet utifrån funktionsvariation som tillgänglighet i fråga om information på hemsidor, öppettider, möjlighet till egenremiss och kontakt via "mina vårdkontakter". Alla delar av den könsbekräftande vården, såväl team som specialistläkare, behöver tillgängliggöras utifrån dessa nämnda aspekter. RFSL ser även positivt på ökat patientinflytande. Detta kan göras genom referensgruppsmöten eller brukarråd.

RFSL ser att det föreligger ett akut behov att tillgängliggöra vården för ickebinära personer, särskilt ickebinära personer under 18 år. I dagsläget får ickebinära barn inte tillgång till samma stöd och behandling som binära barn, vilket leder till stor ohälsa. Vissa team tar inte ens emot ickebinära barn för ett första samtal. Ofta lyfts bristen på forskning kring ickebinära barn som skäl till att denna patientgrupp inte får vård. Dock vill RFSL poängtera att samtalskontakt bör ges, även om forskning saknas. Stopp-hormoner ger inga permanenta effekter och bör även de kunna ges under en period.

RFSL vill betona att det är av stor vikt att feminiserande ansiktskirurgi (FFS) tillgängliggörs. Även andra typer av könsbekräftande behandling som nämns i kunskapsstödet, exempelvis proteser, behöver tillgängliggöras i en större utsträckning än idag.

16.3.1 Utredning om lagstiftning mot ingrepp och åtgärder för förbättrad vård för alla med intersexvariation

RFSL vill se ett samhälle där kroppsliga variationer och anatomisk mångfald erkänns och uppmärksammas på ett positivt sätt. Inom vården, såväl i Sverige som i övriga världen, pågår många praktiker som medför grova kränkningar av intersexpersoners rättigheter. Även på ett juridiskt plan utsätts intersexpersoner för omfattande kränkningar av sina mänskliga rättigheter. Den så kallade könsnormaliserande behandlingen som idag pågår över stora delar av världen, inklusive Sverige, kränker intersexpersoners rätt till självbestämmande och kroppslig integritet om den görs utan samtycke av personen själv. Många intersexpersoner utsätts för inhuman och kränkande kirurgi, hormonbehandling och andra interventioner utan samtycke. Artikel 24 i barnkonventionen anger att varje barn har rätt till bra hälsa och rätt till sjukvård, samt att traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa ska avskaffas. Könsnormaliserande praktiker på barn är en sådan sedvänja som bör förbjudas enligt lag, såsom till exempel Malta har gjort. Behandling utan patientens eget samtycke borde endast få genomföras om tillståndet hotar liv och/eller hälsa.

Barn som föds med atypiska könsmarkörer, intersexpersoner, förnekas ofta sin kroppsliga autonomi genom att undersökningar och i vissa fall könsstymplingar och hormonbehandlingar utförs i syfte att, i enlighet med samhällets normer, tilldela dem ett kroppsligt och juridiskt entydigt kön. Detta kan leda till svåra konsekvenser för individen såväl psykiskt och socialt som fysiologiskt. Medicinskt omotiverade ingrepp på, och behandlingar av, intersexpersoner som inte gett sitt eget samtycke borde aldrig ske i Sverige. RFSL kräver att behandling utan patientens eget samtycke endast får genomföras om tillståndet hotar liv och/eller fysisk hälsa. Barn ska inte genomgå könsbekräftande behandling innan de själva är så gamla att de kan uttrycka en egen könsidentitet och ge ett informerat samtycke till de behandlingar som är förestående.

En förändring av en persons juridiska kön ska aldrig ske mot personens vilja, oavsett ålder, eventuella diagnoser och/eller kroppsliga egenskaper. Intersexvården i Sverige behöver överge binära idéer om normalvärden och förväntat utseende och istället ta utgångspunkt i personens önskemål och egna förutsättningar för att uppnå bästa möjliga hälsa. Kunskaperna om intersex i den generella vården behöver öka dramatiskt och möjligheten för personer med intersexvariationer att få kompetent vård behöver förstärkas i hela landet.

Personer som upptäcker sin intersexvariation i vuxen ålder måste få adekvat stöd och medicinsk hjälp, oavsett var i landet en bor. Vården för intersexpersoner skiljer sig åt över landet. För att åtgärda detta bör Socialstyrelsen ta fram ett kunskapsstöd kring vården för intersexpersoner. Vården i Sverige ska enligt lag bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet, men i nuläget finns ingen definition av vad detta betyder för intersexpersoners vård. Idag är det påtvingad vård och övervård som skapar den främsta ohälsan i gruppen. Flera personer med intersexvariationer har medicinskt motiverade vårdbehov. Dessa ska självklart tillgodoses. En intersexperson som vänder sig till den könsbekräftande vården ska få utredas och vid behov behandlas.

Då intersexpersoners vårdbehov, såväl den medicinskt nödvändiga vården som den könsbekräftande vården, ofta är komplicerad och antalet patienter är litet är det viktigt med specialiserade intersexteam där kunskap och erfarenhet kan samlas.

Det händer att en persons medicinska historia undanhålls inom vården från personen själv eller föräldrar, vilket ytterligare ökar makten hos vårdgivaren, ökar stigma och underminerar personers förmåga att ta beslut om sin egna kroppar. Alla intersexpersoner ska ha full tillgång till sin egen medicinska historia.

Vi vill att vårdpersonal får utbildning kring intersexfrågor med starkt fokus på intersexpersoners mänskliga rättigheter och kroppars variationer utan att sjukdomsstämpla. Den generella kunskapen om intersex i samhället bör öka, för att minska stigma och underlätta för föräldrar som får barn som föds med atypiska könskaraktäristika. Intersexpersoner, vårdnadshavare och närstående till intersexbarn behöver kunna få stöd och hjälp utöver eventuell läkarkontakt.

De flesta intersexpersoner är män eller kvinnor, därför är det viktigt att ett eventuellt tredje juridiskt kön inte tilldelas intersexpersoner per automatik, men att det samtidigt ska vara lätt att byta till för de som har en ickebinär könsidentitet.

Att komma i kontakt med samt kunna träffa andra som har liknande erfarenheter och personer engagerade i stödgrupper vars perspektiv inte främst är medicinskt, utan socialt och rättighetsorienterat, är mycket viktigt. Därför anser vi att det bör finnas ett samhälleligt stöd till intersexpersoners egen organisering. Precis som alla andra grupper behöver intersexpersoner och intersexorganisationer involveras i alla beslut och politiska processer som berör gruppen.

RFSL anser att medicinskt omotiverade kirurgiska ingrepp och behandlingar på intersexpersoner som inte har gett sitt eget samtycke ska förbjudas. Medicinsk behandling av intersexpersoner utan patientens eget samtycke ska endast få genomföras om tillståndet

hotar liv och/eller fysisk hälsa. RFSL vill därför att utredningens förslag om en utredning av möjligheten att instifta ett förbud istället får ett tydligare direktiv att utreda hur ett sådant förbud ska utformas på bästa sätt.

RFSL anser att regeringen bör tillsätta en utredning för att utreda hur en lagstiftning som förbjuder omotiverade kirurgiska ingrepp och behandlingar på intersexpersoner som inte har gett sitt samtycke skulle kunna se ut.

RFSL anser att ett kunskapsstöd för intersexvården snarast bör tas fram av Socialstyrelsen.

RFSL anser att staten ska stötta intersexpersoners egenorganisering.

Magnus Kolsjö
Tf förbundsordförande RFSL

Deidre Palacios
Tf vice förbundsordförande RFSL

Emelie Mire Åsell
Förbundsstyrelseledamot RFSL